HIDVÉGARDÓ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés

2. Hidvégardó bemutatása
településszerkezet
földrajzi adottságok-természeti értékek-a környezet élővilága

3. Örökségünk - a településkaraktert formáló jellemző épületek
közösségi épületek
népi lakóépületek
gazdasági épületek

4. Eltérő karakterű településrészek
Belterület Településközpont
Általános 1945-1980 és 1980 után
Külterület

5. Építészeti útmutató
Építészeti minőség – mai példák
A telek kialakítása – telepítés
Tömegalakítás
Magasság
Tetőhajlásszög - Tetőforma
Színhasználat
Homlokzatképzések – anyaghasználat
Tornácok
Ajtók, ablakok
Gazdasági és melléképületek
Részletek
Kerítések
Kertek, előkert – hátsókert, kerti építmények, burkolatok

6. Utcák, terek, közterületek

7. Feliratok, reklámtáblák, egyéb műszaki berendezések

8. *Egyedi értéke, hagyományok*

„Volt valamikor egy régi világ
Akkor élt apám, dédapám, nagyapám
Tették a dolgukat, nem kérdeztek semmit
Tudták az életet, jó volt magyarnak lenni!”

(Koltay Gergely – Kormorán - Isten ujja megérintett)

BEVEZETÉS

„A Kárpát medence természet adtaés ember alkotta értékeinek ápolása és megóvása fontos feladatunk. Az építészet ezért közérdek, azaz minden ember közös ügye, valamint minőség, kötelesség és felelősség is egyben” / Nemzeti Építészpolitika/

Tisztelt hidvégardóiak!
Tisztelt Érdeklődők és építkezők

Kérünk minden errejárót, őrizze meg a természetiés építettemlékeket, a tisztaságot, merüljön el a környék csendjében, vigye hírét e kicsiny világnak, és ha teheti, járuljon hozzá a falu megmaradásához.

polgármesteri köszöntő helye

Matusz Tamás
polgármester

HIDVÉGARDÓ BEMUTATÁSA

Hidvégardó Északkelet-Magyarországon, BAZ megyének Szlovákiával határos részén, az államhatárral kettéosztott Gömör-Tornai karszt kistájain terül el a világörökség részét képező Aggteleki Nemzeti Park és az Országos Kéktúra Útvonal határán. Északi része az Alsó-hegy, középütt a Bódva-völgy, déli határa a Tornai-dombság területére esik. A Sajószentpéter-Tornanádaska viszonylatú útvonalon történelmi műemlékekben gazdag településeken (Edelény, Szendrő, Szalonna, Perkupa), illetve csodálatos dombokkal, hegyekkel körülvett földrajzi környezeten, jó minőségű úton közelíthetik meg az utazók.

A TELEPÜLÉS ADATAI

Belterület: 93 ha

Külterület: 1600 ha

Lakosságszám: 610 fő

Családok száma: 235 db

Településszerkezet

első katonai felmérés (1763-1787)

második katonai felmérés (1806-1869)

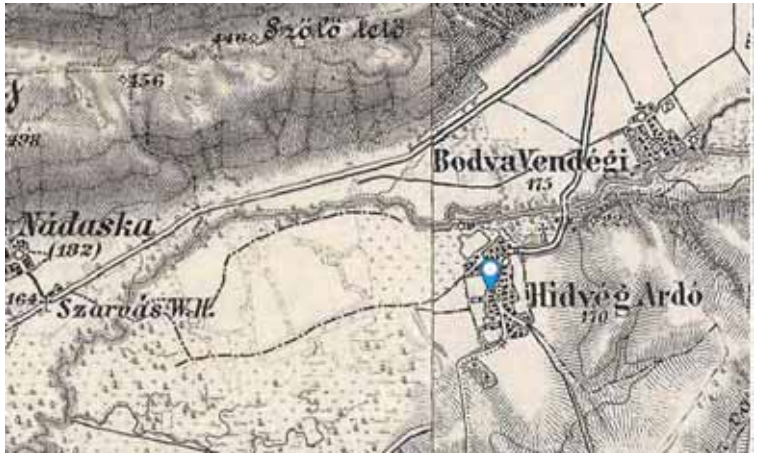

Harmadik katonai felmérés (1869-1887)

Magyar Királyság (1869-1887)

Kataszteri térkép

Magyarország katonai felmérése (1941)

A településszerkezet meghatározó elemeit nyomon követhetjük a régi térképeken is. Már az első katonai felmérésen is látszik a település mai fő szerkezeti eleme, a főút és a mellette lévő egy telek mélységű tömb, illetve a nyugati irányba a patakmedret követő út vonala. A 80 évvel később készített katonai felmérés nem mutat változást. Ha a település teljes egészét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy két meghatározó település szerkezeti elem van jelen a településen. A régi térképeken nyomon követhető (különösen az 1874-1884-es térképen) a Bódva menti malomárok, itt a folyó ezen szakaszán több malom is működött. Sajnos a malomárok áldozatul esett a vízrendezési munkálatoknak. A malomárok közelében volt a községi kenderáztató is. A gazdagabb főutca és a malomárok között helyezkedtek el az apró zsellértelkek, a falu északi részén a településszerkezet is halmazos jelleget mutat, melynek nyomai a mai napig megvannak. A település belső részei és a környező táj harmóniája mintaszerű, a folyóvölgyi síkságról a Tornai dombság és az Alsó-hegy látványa harmonikus.

Földrajzi adottságok- természeti értékek

A település Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi területén, az államhatárral kettéosztott Gömör – Tornai karszt kistájain terül el részben már a Cserehát részeként. Hajdan Torna és Abaúj vármegye határán helyezkedett el Torna vármegyében. Az ország közigazgatási rendszerének átalakításakor 1984-ben, amikor megszűntek a járások, úgynevezett városkörnyékeket alakítottak ki, melyből az edelényi járás délnyugati része Kazincbarcika városkörnyékéhez került, a megmaradt területek pedig Edelény városkörnyékét alkotják. Nagytájegység tekintetében területünk a Csereháton belül helyezkedik el, annak észak-nyugati részén. A Cserehát a Bódva és a Hernád folyók által bezárt, a Sajó – Hernád síktól északra elterülő dombvidék.

A település környéke hazánk egyik legbonyolultabb földtani felépítésű területe. Alapvetően kétféle kőzetsorozat tárja elénk arégmúlt korok eseményeit. A földtörténet közép- és óidejéből származó változatos kőzetek, és a harmadkor végén létrejött laza üledékek. A földtörténeti középidőből származókőzetek változatos összetételűek, és a Szalonnai-hegységben jönnek felszínre. Az üledékek a tenger különböző részein rakódtak le: a tömör mészkövek jórészt sekélytengeriek, mint az Esztramos fiatal barlangot is hordozó tömbje. A vékonyréteges, falazáshoz jólhasználható szürke, vagy vöröses mészkövek pedig a mélytengerek egykori hírnökei. A jellemző kőzeteket Tornaszentandráson és Bódvalenkén is védett feltárásokban tanulmányozhatjuk, a kőzetek tudományos neve is e faluktól származik. Komjáti alatt a fúrásokba a tengerfenék vulkanikus kőzetei is ismertek.

Ezek a tengeri kőzetek egy kinyíló óceán peremein jöttek létre, 240 és 250 millió éve. További érdekességük, hogy az óceán bezáródása, és alábukása során és azt követően 160 és 90 millió évközött erősen deformálódtak és átalakultak. A Komjáti takaróban találhatók a tengerfenék kőzetei, a Mellétei takaróban az óceáni árok üledékei, a Martonyi takaróban az átalakult mélytengeri, míg a Bódvai-takaróban mélytengeri üledékek vannak. A legalsó ismert kőzetegység a Bódvarákói-ablakban jön a felszínre. E mozgások következtében a kőzetek erősen meggyűrődtek, átalakultak, miközben 6-10 km mélyre süllyedtek.

Hidvégardó határában található a Tornai dombsághoz tartozó Szent János-kő a Sas völggyel, a Nagykő és a Kocír-tető**.** Ezek közül leghíresebb a Szent János-kő, melyben három barlangrendszert ismerünk: Komi-lyuk, Tündike-barlang és a Medve-barlang**.** Ezek az üreg jellegű barlangok képződményekben szegények, mindössze a falakon itt-ott találhatók apró borsóköves foltok. A Nagykő is ismerté vált a csúcsáról elénk táruló csodálatos Bódva-völgyi panorámáról, s nem kevésbé az ifjúság számára kedvelt téli sportolási lehetőségekről, így a szánkózásról és síelésről egyaránt.

A település határában két élő vízfolyás is található: a Bódva folyó és a Sas-patak. Közvetlenül a falutól északra fut a Bódva, míg a Sas patak a település délnyugati szélét érintve folyik be a Bódvába. Az említetteken kívül még számos forrás található a területen, melyek közül a település déli határában lévő Kalangyos-forrás és az északi részen található Tapolca-forrás a legismertebbek.

A környezet élővilága

A község éghajlata mérsékelten hűvös és mérsékelten nedves, ahol évente kevesebb, mint 1850 órán át süt a Nap. Évente mintegy 650 mm csapadék várható. A településre a Bódva völgyével párhuzamos szelek (Ny-K, K-Ny) vannak leginkább hatással.

A Tornai-domság, a Pannóniai flóratartomány Északi-középhegységi flóravidékének Tornense flórajárásába tartozik. Hajdanán a környező dombokat mindenhol erdők borították, de a lapos hátakat és a lankás oldalakat az „élet”, a gabona termesztése miatt leirtották. A megmaradt kisebb erdőfoltok többsége cseres-tölgyes, ám a meredekebb, északias oldalakon gyertyános kocsánytalan-tölgyeseket találunk. E honos erdőtípusok mellett azonban erdei fenyveseket, akácosokat, vörös tölgyeseket is lát az erre haladó. Az időstölgyesek őrizték meg leginkább eredeti fajkészletüket, ahol a borzas zanót, raponc harangvirág és a védett epergyöngyike is díszlik. A régi szántók, legelők művelése időközben megszűnt, helyükön cserjések és másodlagos gyepek fejlődtek, ahol a védett szentlászló tárnics és a réti szegfű gyakori betelepülő. Az eredeti növényzet a patakvölgyekben sérült legkevésbé.

A változatos élőhelyek és a színes növényvilág a táj gazdag állatvilágát feltételezik. S valóban, egész sor védett ritkaságot találunk pl. a patakvölgyeket kísérő nedves gyepekben, ahol kifejezetten gyakori a lápi gyöngyházlepke (képmelléklet), vagy a védett kisasszonyszitakötő, és díszes légivadás.

Az erdőkben, bokrosokban gyakran láthatunk-hallhatunk énekes madarakat (cinegéket, sármányokat, rigókat, billegetőket, pintyeket, berki tücsökmadarat, stb.) A magassásos-mocsaras területeken költ a rejtett életmódú, fokozottan védett haris (képmelléklet). Az öregebberdőkben fészkela macskabagoly és néha feltűnik a fekete gólya. A félszáraz és üde gyepek a ragadozómadarak közül a darázsölyv, a békászó sas és a parlagi sas számárabiztosítanak gazdag táplálkozóterületet.

A patakmenti dagonyák és a patanyomok sokasága jelzi, hogy a nagyvadak is szívesen felkeresik ezt a vidéket.

ÖRÖKSÉGÜNK

A település nevét elsőként 1283-ban említik írásos feljegyzések. Hidvégardó összetett szó, melynek "hidvég"- előtagja a Tornából Borsodba tartó út Bódva folyót átívelő hídját jelöli, "-ardó" utótagja pedig erdőóvó szóból rövidült, mely az itt élő emberek egyik ősi foglalkozására, az erdőgazdálkodásra utal.

A település a középkorban Szádvár tartozéka volt, de az uradalom részeként többször cserélt gazdát, így 1415-ben már a - középkorban jelentős szerepet játszó - Bebek család tartotta a kezében. Plébániája a korai alapításúakhoz tartozik, s viszonylag korán, a XIV. században már iskolával is bír. Az 1427-es összeírásban 43 jobbágyportát számlálnak, ami nagyobb helyiségre utal. A XV. században egy ideig huszita kézen volt, majd visszakerült a Bebekekhez. 1566-ban foglalták el a császáriak Szádvárt, s ezzel az uradalom - Hidvégardóval együtt - visszakerült a koronához. Szádvár 1686 körüli lerombolása táján az Eszterházy család tulajdona lett. A falu lakossága annyira megfogyott a török időszakban, és az azt követő nemzet ellenállások idején, hogy 1720-ban már teljesen néptelen. Az 1730-as évek táján településhetett újra. 1736-ban katolikus plébániája alakult és templomát az Eszterházyak költségén 1777-ben restauráltatták. 1833-ban 811 lakosa, 121 háza és egy lisztmalma is volt.

Hidvégardó központi szerepet tölt be. Itt található a körzeti orvosi rendelő a mentőállomás a gyógyszertár a védőnői szolgálat és a könyvtár is. A településen 2 csoportos óvoda és 3 osztályos alsós tagiskola működik. Hidvégardó fejlett infrastruktúrája, hagyományos kulturális programjai, műemlékekben gazdag látnivalói, igényesen kialakított, virágokkal, parkokkal díszített közterei, gondozott utcái, épületei kellemes kikapcsolódást és felüdülést kínálnak az itt élőknek és az ide látogatóknak és kényelmes lehetőséget bitosítanak a letelepedőknek.

A TELEPÜLÉSKARAKTERT FORMÁLÓ JELLEMZŐ ÉPÜLETEK

Közösségi épületek

A település legjelentősebb és legszebb középületei az egyházi épületei, templomai. A község közepén egyfajta gyöngyszemként a XVIII. században átépített **barokk stílusú műemléki római katolikus templom áll**.

A műemléki egyhajós templom eredete a középkorba nyúlik vissza. Jelenlegi barokk formáját az 1777-es átépítésekor kapta. A kóruson található a templom orgonája. A boltíves mennyezeten és az oldalfalakon található festményeit az 1900-as évek elején készítették, újrafestésüket pedig 1985-ben végezték restaurátorok. A főoltárképen a templom védőszentje - **Gyümölcsoltó Boldogasszony** látható, jobb oldalán **Jézus Szíve-**, bal oldalán **Mária Szíve**-szobor áll. A templomot feltehetően egy középkori eredetű kőfal veszi körül, melynek az északi oldalába épült a **Gedeon család kriptája.** A templomhoz tartozó plébánia 2002-ben lett felújítva. Ekkor egy új faragott kapu is készült, mely csodálatos látványt jelent a szomszédos felújított **Szent Imre** térrel, és az ott található frissen restaurált **Szent János szoborral.**

A Tornai út 11 számalatt felújított **református templom** is található, mely 1794-1797 között épült, déli homlokzata előtt tornyocskával. A református templom 1794-97 között épült, déli homlokzata előtt tornyocskával. 1834-es leégése után 1837-ben felújították. A tornya 15 méter magas, tetején egy bádogkakas látható. Legutóbbi külső és belső nagyfelújítása 2000-2001-es években volt, amikor elnyerte jelenlegi szép formáját. A szószék koronája 19. századi lehet, mely a templom legősibb - máig látható - eleme.

A XIX. században nagyobb birtokosa a Gedeon és a Papp család volt. Mindkét család kúriával is rendelkezett, a XIX. század végi, a XX. század eleji vármegye-monográfiák elsősorban a Gedeon-kastély díszes berendezését dicsérik. E két jelentősebb műemléki kúria felújításával is büszkélkedhet a község. A copf stílusú Gedeon-kastélyban teleház, közösségi ház, a népies klasszicizáló stílusú Papp-kúriában konyha és étkezde működik.

Gedeon-kastély

A község legnagyobb nevezetessége a műemléki védettségű Gedeon-kastély, melynek felújítása és faluházzá alakítása 2000-ben fejeződött be.

Ez a kastély 1700-1770 körül épülhetett copf stílusban, mely 6 szobából áll. A legnagyobb terme a kiállításoknak és tanácskozásoknak ad otthont. A kúria udvarán található egy régi pince és a 2000-ben felépült Kézművesház. Itt található még a piknikező hely és a szabadtéri színpad, mely évenként visszatérő kulturális rendezvényeknek ad helyet.

részlet a belsődíszítésből

ajtópárkány díszítése

Papp-kúria

A település másik nagyobb műemléki jellegű építménye a **Papp-kúria,** mely 1830-ban épült klasszicista stílusban. Jelenleg ez az épület ad otthont a kétszáz adagos konyhának és étteremnek. Udvarában található közpark átépítése is megtörtént, mely kellemes kikapcsolódást nyújt minden korosztály számára.

A Gyógyszertár utcával párhuzamos gerincvonalas épülete

A Községháza szabadonálló épülettömbje

Az Orvosi rendelő épülete

A mentőállomás nyeregtetős épületikrei

A Posta tornácos épülete

Népi lakóépületek

Az utcás vagy útifaluk keskeny és mély szalagtelkeinek jellegzetes, az önellátó életmódból és a telkek használatából adódó típusa, egyben **a településközponti karakterű településrész** meghatározó formavilága. A jellegzetes oldalhatáron álló kétablakos hosszúházas típus túlnyújtott eresszel, vagy jellemzően oldaltornácos, vagy kifutótornáccal, az utcára merőleges konytyolt vagy füstlikas nyeregtetővel, néhol oromfalas lezárással.

Építészeti emlékek, népi lakóházak

A faluban szebbnél szebb építészeti emlékek, népi lakóházak találhatók. Van több olyan ház is a faluközpontban, melyet az 1910-es években építettek, és még ma is áll. A határ mindkét oldalán éleszthető a peremhelyzetből adódó elfeledettség. Azonban ez, a fejlődés viszonylagos hiánya az talán, ami amai napig konzerválta a régi településszerkezetet, a számtalan népi építészeti remeknek számító lakóházat, gazdasági épületet. Egyes településeken sajátos jegyekkel dolgozó helyi kőművesközpontokat is megfigyelhetünk, míg másutt távoli vagy szomszédos tájakról való építészeti izlés mutatkozik meg szemet gyönyörködtető egységben.

Tájház felújítása során a teljes lakóépület, valamint az udvari gazdasági épületszárny és a kerítés is felújításra kerültek.

Az újabb keletű **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** megjelenik a szélesebb épülettömeg, a sátortetős, háromosztatú ablakos épület.

Többszörös ablaksorolás hosszabb utcafrontos épületnél.

Gazdasági épületek

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉS-RÉSZEK

A település a településszerkezeti tipológia alapján az utcás, más néven útifalu típusúba tartozik. Jellemzője a topográfiák és természetes hálózatokhoz való alkalmazkodás. Jellegzetessége még a felvidéki típusokra emlékeztető morfológiailag külön csoportba tartozó angeszerűen kiszélesedő utca. A főutca, a Tornai út ebbe a típusba tartozik. Az utca tágas, az orsószerűen kiteresedő főutca középpontjában erődtemplom jelleggel, önálló tömbben helyezkedik el a templom. A főutca déli része útleágazással kettéválik, az északi része pedig az íves híd felé vezető útba derékszögűen torkolló utcával zárul.
A főutca mesterséges hálózati elemét a természetes hálózati elemnek tekinthető nagy árok (korábban patak) gazdagítja. A főút átmenőút, települések közötti összekötő út funkcióval a nevet adó ősi átkelőhely híd felé vezet, mely az Árpád-kor óta itt vezet át a Bódván. A településszerkezet jellemzője még a főútvonalat határoló tömböket átszelő, a központ felé vezető közök, utcák, melyek közül az egyik régi, a másik utcát nemrég nyitották.

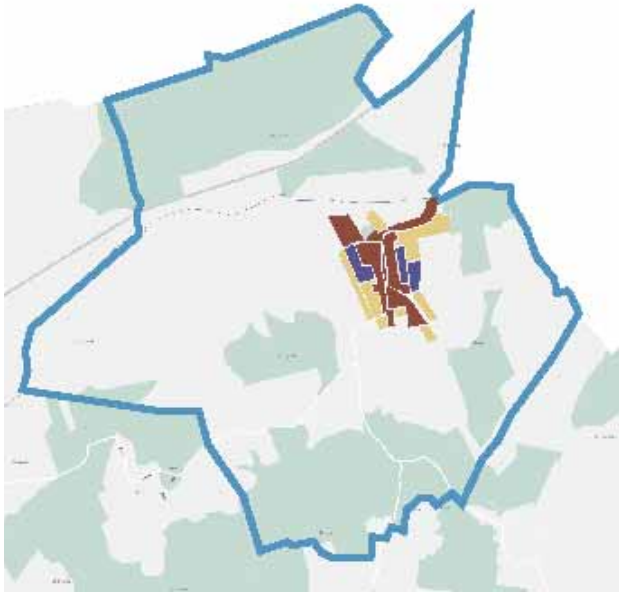

A háborúk utáni nagyobb arányú építkezések a régi úti és halmazos településszerkezetet kiegészítették, a régi főutca menti tömböket hátulról kiszolgáló utakból lettek az új utcák, elmondható, hogy az új utcák szervesen illeszkednek a meglévő településszerkezethez.
A település belső részei és a környező táj harmóniája mintaszerű, a folyóvölgyi síkságról a Tornai dombság és az Alsó-hegy látványa harmonikus.

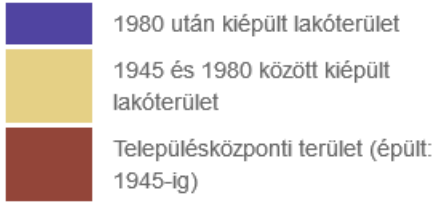

Külterület

A külterület jelenleg is hagyományosan mezőgazdasági területként hasznosul.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A kézikönyv segítség kíván lenni a település bemutatásával, az értékek megismertetésével, feltárva épített környezetünk szépségeit. A könyv az útmutató résszel bevezet az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házakat tudjanak építeni, ami majd büszkeséggel töltheti el tulajdonosát, illeszkedve a településhez, tovább éltetve annak hagyományait.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezői szabadság uniformizálása, hanem a valós értékek megmutatása, megismertetése. Ezért ha újabb szép ház születik, vagy megújul egy-egy régi, bekerülhet, sőt be is kell kerülnie e könyvbe, hogy ez által büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője, és a település egyaránt.

Építészeti minőség

„Az épített táji környezetminősége alapvetően határozza meg testi és lelki egészségünket, és megfelelő keretet adhat emberi méltóságunk kiteljesítéséhez is. Az életminőséget emelni képes épített és természeti környezet harmonikus együttélése alkotja a kulturális tájat, amelyet a helyi adottságokhoz alkalmazkodó minőségi, építészeti alkotások folyamatosan gazdagítanak.” /NEMZETI ÉPÍTÉSZPOLITIKA/

Építészeti minőség – mai példák

A dél – Gömör – Torna- és Cserehát határán elterülő vidék épületeinek oromzati és homlokzati díszítése különböző korok építészeti stílusjegyeit hordozzák, de szinte kideríthetetlen, hogy alkalmazásuk mennyire tudatos, vagy mennyire archaikus. Organikus jegyeit tekintve a népművészeti gyökerekig visszavezethető, illetve a különféle stílusok (barokk, eklektika) jegyei is megfigyelhetők. A homlokzatokról és a homlokzatok minőségéről (arról, hogy még 100 év után is gyönyörűek) nagyarányú szaktudás állapítható meg. A szakképzett kőművesek valószínűleg mintakönyvekből dolgoztak, és fa sablonok segítségével formálták meg a vakolatdíszeket.

A díszítések, a vakolatarchitektúra szinte kizárólag az utcai homlokzatra korlátozódott, az udvari homlokzat dísze mindig a tornác, a faragás és a lombfűrészes ornamentika volt.

A vakolatdíszek típuselemei: a tető alatt futó díszítőpárkány, az ablakok közötti és a falak szélén húzódó oszlop, az ablakok keretezése, az ablakok fölötti párkányok, az ablakok alatti mellvéddíszek.

Meg kell még említenünk a tető oromdíszítését, amely minden háznál egyedi akkor is ha motívumkincseik közösek.

A felújítás előtti sárga és barna épületek a vaskerítéssel

felújítás után a fal, a cserép, és afa természetes együttese

A telek kialakítása

A település alaptípusa az útifalu, szalagtelkes telekszerkezettel, oldalhatáron álló beépítési móddal. Az oldalhatáron álló hosszúházas beépítési mód a mezőgazdaságra alapozott gazdálkodási és életmódú települések legősibb formája, mely a telekhasználati renden alapul. Az egyes épületek, valamint az egyes épületeken belüli helységek sorolásában nemcsak a bővíthetőség lehetősége, hanem a magyar néprajzra és néplélekre jellemző természetes (organikus) gondolkodási mód is megjelenik. Ez az oldalhatáron álló beépítési mód lehetőséget ad arra, hogy az épületek a szomszédos szalagtelek felé zárt képet mutassanak, viszont a saját udvaruk felé a kedvezőbb tájolás felé kinyíljanak. Az oldalhatáron álló hosszúházas beépítési módnak és a hosszúháznak, mint alaptípusnak a típusfejlődés során több formája alakult ki az egészen egyszerű típusoktól a bonyolultabb rendszerű épületekig. A háborúk utáni nagyobb arányú építkezések a régi úti és halmazos településszerkezetet kiegészítették, a régi főutca menti tömböket hátulról kiszolgáló utakból lettek az új utcák, elmondható, hogy az új utcák szervesen illeszkednek a meglévő településszerkezethez.

Telepítés

A TELEK KIVÁLASZTÁSA

Fontos, hogy már a telekvásárlás előtt tájékozódjunk az önkormányzatnál, vagy a főépítésznél, hogy a kiszemelt telek adottságai megfelelnek-e az elképzeléseinknek, mivel az eltérő településrészek más-más karakterjegyeket hordoznak.

TELEPÍTÉS

A település szerkezetét, telkeinek kialakítását jellemzően a helyi domborzati viszonyok, közlekedési kapcsolatok, valamint a telek tájolása határozta meg. Sok helyen a telkek még őrzik a korabeli parcellázás nyomait. Új építési telek kialakítása során figyelemmel kell lennünk a település meglévő szerkezetére, és azzal összhangban kell az új telkek kialakítását és azon az épületek telepítését megoldanunk. A településen a lakóépületek a telek oldalhatárán állnak, a ház előtt többnyire kis kerttel, oldalkerttel és hátsó gazdasági udvarral. Az utcákban kialakult beépítési vonalat, és beépítési módot egy új épület építésekor kötelezően figyelembe kell venni.

TEREPALAKÍTÁS

A településen sík és lejtős telkeket egyaránt találunk. A lejtős terep esetén a lakóépület terepbe illesztése fontos feladat, törekedni kell a minimális földmunkával járó területalakításra, helyet kell adni az esővíz szabad lefolyására.

Tömegalakítás

Új épület építése, vagy a meglévő átalakítása során figyelemmel kell lennünk a település meglévő adottságaira, a környező épületek tömegének arányaira. A településen jellemző oldalkertes hosszanti beépítés határozza meg az új épület leendő tömegét is. Túlságosan tagolt, vagy a telek szélességét csaknem elfoglaló épület építéséven ne bontsuk meg a kialakult utcakép összhangját. A lejtős területeken a lejtésviszonyokat kiegyenlítő részben magasabb lábazatképzés is kialakítható.

A **településközponti** karakterű településrészen az épületek túlnyomó többsége egyszintes utcára merőleges gerincű 32-42 fokos nyeregtetős épületforma. A terezett új építkezések esetében is a meglévőkhöz hasonló arányú hosszúházas, egyszintes, maximum tetőtér-beépítéses épülettömeg tervezése a célszerű, hogy az illeszkedjen a kialakult utcaképbe.

Az **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** jellemzően szélesebb épülettömegű sátortetős főépületet és a hozzá csatlakozó nyeregtetős utcai szárnyépületeket láthatjuk. Azonban ezeken a telkeken is az egyszintes beépítési mód a jellemző, amely az új épületeknél is követendő megoldás. Az új építkezéseknél törekedni kell arra, hogy minél jobban megközelítsük a területre jellemző épületek tömegformálását, szélességét, tetőformáját, ne alkalmazzunk nagy, terjengős szabdalt épülettömeget, és többszörösen összetett tetőszerkezeti formát.

Magasság

A település **településközpontjában és a később kiépült településrészeken** is jellemző beépítési magasság egyszintes, közel azonos gerinmagassággal. Az újonnan építendő épületek esetén szintén az egy szintes, vagy arányos épülettömeg kialakítással tetőtérbeépítéses épületek építése is elfogadható. Kerüljük a többszintes, vagy magas szuterénes kialakítású tömegképzést, amely kiemelné az épületet a meglévő szomszéd lakóépületek egységes sorából

Tetőhajlásszög – tetőforma

A **településközponti** karakterű településrészen jellemzően magastetős épületek állnak. A tető hajlásszöge 35-42 fok, formája kontyolt nyeregtető, több helyen füstlikas megoldással. Az új épületek építésekor az utcaképbe illeszkedő nyeregtető formát javasolt kialakítani.

Az **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** jellemzően szélesebb épülettömegű sátortetős főépületet és a hozzá csatlakozó nyeregtetős utcai szárnyépületeket láthatjuk.

Minden településrészen kerülni kell a lapostetős vagy ellenkezőleg a többszörösen összetett Kerüljük a többszintes, vagy manzárdtetős kialakítású tetőformákat, amely megbontaná az egységes utcaképet.

Színhasználat

A településen alkalmazott színvilág visszafogott, világos színeket mutat. Az új épületeknél alkalmazott színekhez a településre jellemző természetes pasztell színárnyalatokat javasoljuk, a fehér, törtfehér, agyagszín, valamint a földszínek, homok, okker, bézs. A színezéskor kerüljük a harsány, erős műanyagalapú homlokzatfestékeket, nem javasoljuk a lilát, a kéket, a zöldet.

A **településközponti** karakterű településrészen jellemzően a keskenyebb utcafronti épületek kétosztatú ablakpárossal, oszlopos tagozatos díszítésekkel épültek, míg az **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** megjelenik a szélesebb utcafront hármas tagolású ablakokkal és a homlokzat vízszintes sávos osztással, az ablakközök vakolatarchitektúrás díszítésével.

A kerítéseken, kapuzatokon épületenként lehetőleg csak egyazon színt használjunk, zöldet, barnát, visszafogott, nem élénk színeket.

A tetőfedésnél kerüljük az erős színű (kék, zöld, piros) fémlemez fedéseket, használjuk a natúr, vagy barnásvörös természetes színű agyagcserepeket.

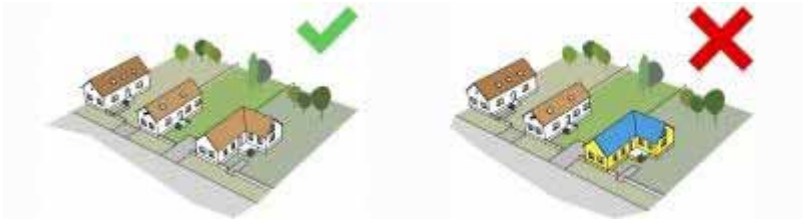

Homlokzatképzések, anyaghasználat

A homlokzat az épület felénk forduló arca, amely meghatározza az utcaképen át a település egészét is. Ezért alapvetően fontos, hogy új épület építésekor törekedjünk a hagyományos arányok, anyagok, díszítések, színek használatára. Vigyázzunk a túldíszített erős színű épület kitűnik környezetéből, diszharmóniát okoz. A régi épületeken alkalmazott változatos vakolatdíszek, oromzatok, a szélesebb utcai homlokzatú épületeknél az ablakközök díszítése és az alkalmazott természetes festékanyagú pasztellszínek megőrzendő értéket képviselnek, megóvásuk, korhű felújításuk fontos, az új épületeken ezen díszek, színek finom jelzésű visszaidézése javasolható. A **településközponti** karakterű településrészen jellemzőek a keskenyebb utcafronti épületek kétosztatú ablakpárossal, oszlopos tagozatos díszítésekkel, míg az **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** megjelenik a szélesebb utcafront, hármas tagolású ablakokkal és a homlokzat vízszintes sávos az ablakközök színes vakolatarchitektúrás díszítése.

Lábazatként alkalmazzunk sötétebb lábazatvakolatot, vagy barnás téglát, vagy terméskövet. Ne használjuk sem lábazatként sem faldíszítéshez felragasztható csempéket, szabálytalan „mediterránnak” nevezett tört, imitált kőlapokat.
A burkolóanyagok, kő, tégla, csak kevés helyen jelennek meg a népi építészetben, jellemzően vakolt, vagy kőporos felületképzések, vakolattagozatok díszítik a homlokzatokat. Utólagos hőszigeteléssel, polisztirol díszítőelemekkel, vagy burkolással ne pusztítsuk el ezt a szép egységet nyújtó hagyományt, őrizzük meg unokáinknak is dédszüleink munkájának gyümölcsét.
Az utcai homlokzatra ne kerüljön garázskapu, üvegfal, erkély, vagy loggia, mert ezen idegen elemek diszharmóniát okozva megbontják az utcaképet.

Tornácok

A tornácok változatai: az utcafronton is vagy csak az udvari oldalon építve, falazott vagy fa anyaghasználattal, vagy az épület elején falazott, a gazdasági résznél fa tornác. Jellemző a növényzettel – szőlővel - szépen befuttatott udvari tornác.

A lakóépületek fedett tornácos építése a magyarországi népi építészet meghatározó jellegzetessége, amely főként a **településközponti** karakterű településrészen jellemző.

Félig zárt, félig nyitott tere esőtől, naptól védi a házat, tároló és munkateret biztosít a mindennapi élethez. A tornác mai szóhasználattal a klímaszabályozás leghatékonyabb épített eleme. Semmiképpen sem javasoljuk a meglévő tornácok befalazását, beüvegezését, mert ezzel nem csak a ház veszti el szép népi jellegét, de mindaz a klímaszabályozás, a védett-nyitott tér is megszűnik létezni. Az új lakóépületeknél ma is jó hasznát venni egy kiterjesztett lakótérnek, azaz fedett terasznak, a tornácnak. Korlátainak, oszlopainak díszes-míves faragása mindig is fontos volt, hiszen a ház hosszabbik, utcáról is jól látható udvari homlokzatát ez határozta meg. Néhol ez a díszes tornác kifordult az utca felé is, védve az alatta visszahúzott házfalat, ablakot. A meglévő tornácok védelme, felújítása, karbantartása a településkép szempontjából meghatározó jelentőségű.

Ajtók, ablakok

Az épület arculatát, hangulatát alapvetően határozza meg nyílásainak, ablakainak formája, elhelyezkedése, díszítése. Ezek a szerkezetek teremtik meg a kapcsolatot a külső és belső tér között, biztosítják a lakás belső nappali világítását. Az ajtók, ablakok méretét, színét, arányait mindig az határozta meg, hogy mely korban épült, az akkori lehetőségek, igények.

A **településközponti** karakterű népi lakóépületeknél jellemzően a keskenyebb utcafronti épületek egymáshoz közel álló kétosztatú fa ablakpárossal épültek,

míg az **1945-80 és az 1980-után kiépült lakóterületeknél** megjelenik a szélesebb utcafront, a hármas tagolású ablakokkal építve.

Az épületek felújításakor ezen ablakok belső szárnyainak hőszigetelő üvegezésű szárnyra cserélését javasolhatjuk, a külső szárny eredeti formájának, díszítésének, részleteinek felújítása, megtartása mellett. Bár a nagyobb ablakméret több fényt engedhet be az épületbe, azonban olyan karakterváltozást okoz, amely megbontja az épület homlokzati egységét, ezzel a teljes utcaképet is összezavarva. Az udvari oldalon a tornác védelme mögött általában már rendezetlenebb a nyílászárók sora, de természetesen itt is törekedni kell a harmóniára a meglévő ablakok megtartásával, vagy ahhoz hasonlók újragyártásával. Javaslatunk szerint az eredetivel azonos faanyagú nyílászárókat érdemes beépíteni, mert bár a mai műanyag ablakok jó légzárással bírnak, épp emiatt sokszor gépi szellőztetést is igényelnek.

A nyílászáróknak az épület egészével egy rendszert kell alkotnia, ezért annak színezése is fontos, így az utcára jellemző színeket kell itt is alkalmazni, elsősorban a középbarna tölgy, bézs, olívzöld, vagy szürkésbarna színeket.

A bejárati ajtók kapuk mintaadó szép példája

Részletek népi építészeti részletek - „A Jóisten a részletekben rejlik” (god is in the details”) Ludwig Mies van der Rohe építész /1886-1969/

Részletek középületi részletek

A katolikus templom párkányrészletek - Gedeon kúria oromzat – Papp kúria oszlopfő

Részletek Közterületi részletek

Kerítések

A kerítések nem csak az utcai határvonalat jelölik ki, de egyben a lakóépületet keretbe foglaló díszítés, kiegészítés is. A településen épített áttört kerítések lehetőséget adnak arra, hogy a járókelők láthassák a virágokkal díszített előkertet, valamint a lakóépület teljes utcai homlokzatát, díszeit. Ezért a kerítések lehatároló, védő funkciójuk mellett egyben a házat keretbe foglaló, díszítő elemek is. Anyaga a népi építészetben szinte bármi lehet, fa, vessző, kovácsoltvas kerítésként, vagy akár épített kőoszlopok közé betétként beépítve. Nem szerencsés az átláthatatlan, tömör anyagú, a vállmagasságnál is magasabb, beláthatatlan kerítés építése, ami elutasító zordságával megbontja a falukép hívogató, barátságos összképét. Az azonos magasságú kerítések összképe végigvezeti a szemet az utcán, ezért javasolt az új kerítések építésénél a meglévők lábazatának, oszlopainak, betéteinek méreteit, arányait figyelembevenni, és azoktól nem szerencsés túlságosan eltérni. Mindenképpen kerüljük a szedett-vedett maradék építőanyagok (hullámpala, trapézlemez, műanyaglemez) kerítésenkénti használatát.

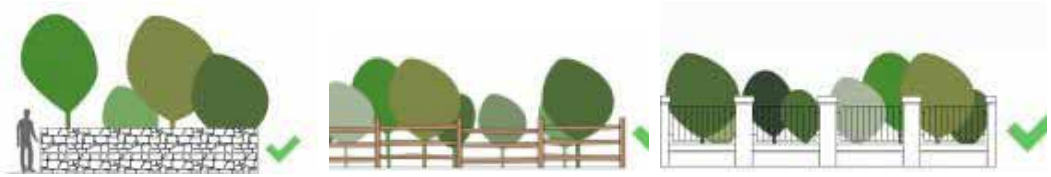

Kertek, előkert-hátsókert, kerti építmények, burkolatok

Hagyományos kerítések, kertkapuk és mai utódaik egyaránt betekintést engednek az udvarokba.

KERTEK, KERTI ÉPÍTMÉNYEK

A ház körüli kertek, szabad terek, udvarok a település mindennapi életének részét képezik. Az előkert mindig díszítő jellegű virágoskert, alacsony, az épület homlokzatát nem takaró, folyamatában virágzó, sokszor egynyári ültetett növény együttes, (margaréta, tulipán, rózsa, krizantém). Az oldalkert a mindennapi használathoz alkalmas gyepfelület, szegélyezve a jellemzően kerítés melletti, sokszor sövényt is

alkotó, árnyékot adó középmagas virágos cserje vagy fafélékkel, pl: orgona, labdarózsa. A tornác is hasznos támot nyújt az árnyékot és édes termést is nyújtó szőlőindáknak. Településeinkre nem jellemző mediterrán hatású tujákat, borókafajtákat, vagy a hegyvidékre jellemző fenyőféléket inkább kerüljük, ezeknek összképe megbontja a magyar hagyományos településképet, amellett hogy a helyi klíma sem ideális számukra.

A kert jellemző építménye a kis faházzal védett kerekeskút, aminek mintájára (szemétdomb helyett) ma építhetünk hulladéktárolót, vagy kerti eszköztárolót is. Kerti építmény lehet az árnyékot adó tornácot idéző növényfuttatásra is alkalmas kerti pergola, lugas.

A kerti burkolatok jellemzően terméskő lapok, keményfa pallók, rönkök voltak az elődeink idejében. Ma már használhatunk telített fa elemeket, vagy előregyártott mosott felületű csúszásmentes beton kerti burkolólapokat is, de javasoljuk, hogy azokat ne beton alapon, hanem a vízáteresztést is biztosító homokágyazatba fektetve készítsük el, de csak a feltétlen szükséges területen, minél nagyobb gyepfelület megtartásával.

GAZDASÁGI ÉPÜLETEK, MELLÉKÉPÜLETEK

A lakótelkek elengedhetetlen része ma is a gazdasági épület, amely munkatér, tárolási tér, vagy egyéb funkcióra használható fedett terület. A településképet is az határozta meg, hogy az utcafrontra mindig a lakóépület került, és annak folytatásaként épültek a szükséges gazdasági épületrészek, csűrök-tárolók (ma garázsok- raktárak) és az állattartáshoz kapcsolódó építmények, istállók, ólak, karámok, fedett-nyitott udvarok. Több helyen a gazdasági udvart a keresztbe fordított csűr választja el a hátsó növénytermesztésre használt területtől. A hagyományos építési kultúra mindig is a folyamatos továbbépítés lehetőségét hordozta, lehetőséget adva a következő koroknak is a bővítéshez, növekedéshez. Ezt a szemléletet vegyük alapul az új épületek építésekor is - emlékezvén elődeink hagyományaira - így akár pénzügyi, gazdasági lehetőségeinkhez is közelebb állóan, ütemezetten is építkezhetünk.

UTCÁK, TEREK, KÖZTERÜLETEK

Az északi felvidéki típusú dombos településeken általában településszerkezeti értelemben nem beszélhetünk úthálózati rendszerekről, hanem a jellegzetes útifaluk (völgyi, völgyfői, patakmenti sík), az egykori egyutcás települések tulajdonképpen kiteresedő, a térfejlődés felé mutató sajátos eseteiről. Hídvégardó főutcája íves vonalvezetésű orsósan kiteresedő utca, szinte már tér. Az utcát, mint szerkezeti elemet, annak karakterét nemcsak a településszerkezetben betöltött szerepe, hanem egyéb jellemzői is meghatároznak. Itt Hídvégardón a fokozatosan szélesedő, íves vonalvezetésű térfalak, a főút és az Árpád utcán húzódó patakmeder, a széles levegős út keresztmetszetek, valamint az utcákról a házak fölé nyúló dombság látványa. Hozzá tartoznak még a képhez a fasorok, mint karaktert meghatározó elemek is. Az Árpád utca közepe táján sajátos, a halmazos településszerkezet jegyeit mutató útelágazásos, útkereszteződéses térformák vannak, melyet a helyiek szögnek neveznek. A települések hajdani főutcájához – teréhez azonban szinte minden esetben arra merőleges közök – a hátsó gazdasági utcákról való átjárást biztosító –, utcák is megjelennek. A később növekvésnek indult települések úthálózata sem változott sokat, pl. Hídvégardón, ott a hátsó gazdasági utak mentén alakultak ki az új még ma is egyoldalú beépítésű utcák. Az utcák ma is őrzik eredeti karakterüket mind a telekrendszer, a telekhasználat módja (hátsó út), mind az építészeti megjelenésű vonatkozásában.

JELMAGYARÁZAT:

MŰEMLÉKI KÖRNYEZET HATÁRA
HELYI ÉRTÉKVÉDELMI TERÜLET HATÁRA
TERVEZETT HELYI ÉRTÉKVÉDELMI TERÜLET
MŰEMLÉKI VÉDETTSÉG
MŰEMLÉK TELKE
MEGLÉVŐ HELYI VÉDETTSÉG
TERVEZETT HELYI VÉDETTSÉG
MEGLÉVŐ BEÉPÍTÉS
JAVASOLT BEÉPÍTÉS

Falufejlesztés- falumegújulási terv - történelmünk továbbélése

Millenniumi tér

A tágas, orsószerűen kiteresedő főutca középpontjában helyezkedik el az erődtemplomszerűen megjelenő templom, mely önálló teret szervez maga köré, és az orsós teret két részre osztja. A falu orsóalakú központjában, a templomtól északra található a 2001-ben felavatott csodálatos Millenniumi tér. Itt látható a 2001-ben újrafaragott **Szentháromság-szobor**, valamint az **I. és II. világháborúban elesett hősök emlékműve.** A tér alsó részét **12 oszlopfő övezi**, mely honfoglalástól napjainkig egy-egy évszázadnak állít emléket - feltüntetve az adott évszázad helyi és országos jelentőségű történelmi eseményeinek évszámait. A tér imént bemutatott - nevét hűen tükröző - látványa a **kőből faragott talapzatú zászlótartókkal,** és a teret szegélyező patakparti virágágyásokkal, méltán lett a Bódva-völgy egyik legszebb köztere.

Szent Imre tér

Az erődttemplom északi oldalának orsósan kitáguló térszakaszára nem az épített tér, hanem a gyönyörű facsoporttal meghatározott közpark a jellemző, amely a templomtól délre található a Szent Imre tér. Ezen a téren egy kőből faragott kereszt, valamint **Nepumuki Szent János** öntöttvas szobra áll a burkolt sétány két végén. E teret 2002-ben újították fel, és a parkban a fák alatt fapadokat állítottak a régmúlt emlékei szerint, így az arra járók meg tudnak ismét pihenni, elbeszélgetni.

FELÍRATOK, REKLÁMTÁBLÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Tornabarakony minta

Az esztétikus villanyoszlopok, kandeláberek, a meleg fényű világítás hangulatosabbá teheti az utcákat. A kibocsájtott fényt ne lássuk közvetlenül, ne a szemünkbe, hanem a megvilágítandó térre, burkolatra, emlékműre, házfalra irányuljon. A jó világítás megtervezését, kivitelezését szakemberre bízzuk, így nem csak hogy kellemesebb, de költségkímélőbb is lehet a világításunk. Az utcakép rendezettségéhez az is hozzájárulna, ha a kusza villanyvezetékeket, földkábelre lehetne cserélni.

A település kedvező utcaképéhez hozzájárul a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek és más információs felületek látványa is, ezért ezek esztétikus, tájba illő kialakítása nagyon fontos. Reklámozás céljára kizárólag az önkormányzati rendeletben leírtak szerinti felületek használhatók.

Napjainkban növekszik az igény a megújuló energia korszerű felhasználására, ezek egységei a napelemek, kisebb szélkerekek, de a mai kor eszköze a kültéri klíma gépegysége is. Ezeket a gépegységeket ne az utcai homlokzatra, hanem egy belső kevésbé látható felületre helyezzük, korlát mögé, lehetőleg takarásban. A napelemek lehetőleg szintén az udvari oldalon a tetősíkra, vagy pergolatetőre fektetve kapjanak helyet, egységes rendben elhelyezve.

Egyedi értékek - hagyományok

A településen, illetve annak határában több kereszt és kápolna is található a múlt század elejéről, melyeket az utóbbi években újítottak fel. A falu temetőjében található harangláb, melyet 1998-ban állítottak fel a felső-tiszavidéki hagyományokat visszaidéző fafaragással díszítve akác oszlopfőit. Öntvény harangja 15,75 kilogramos, mely az elhunytak lelki üdvéért kondul meg időről-időre.

IMPRESSZUM

A KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZA
Honlapcím: www.hidvégardo.hu
email-cím: telenet@t-online.hu
Postai cím: 3768 Tornai u. 106.
Telefon: + 36 48 450 001
Polgármester: Matusz Tamás
Főpítész: Viszlai József
főépítész email-címe: viszlai@viszlaiepitesz.hu
Szerkesztés, szöveg, fotó, grafikai tervezés: V+A Viszlai Építész Iroda Kft.
Egyes szövegrészekhez felhasználásra került a Településrendezési és Falukép rehabilitációs terv
internetes adatok, képek:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Hidvégardó
https://www.google.hu/search?q=Hidvégardó&client=firefox-
nepesseg.com/borsod-abauj-zemplen

2017